

De laatste heer

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Astrid Schutte

DE LAATSTE HEER

Hoe de bevoorrechte klasse in Nederland
plaatsmaakte voor de gewone man

Ambo|Anthos
Amsterdam

Dit boek is mede mogelijk gemaakt dankzij financiële steun van de stichting Kastelen historische Buitenplaatsen en Landgoederen, de Stichting Fonds A.H. Martens van Sevenhoven, Stichting De Roos-Gesink, Prins Bernhard Cultuurfonds, de Stichting Fonds voor Geld- en Effectenhandel en de Provincie Gelderland.

ISBN 978 90 263 4877 8

© 2021 Astrid Schutte

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagfoto's © familie Helmich. Huis Baak medio twintigste eeuw (boven), Werner met zijn jachthonden, jaren vijftig (onder)

Foto auteur © Ruud Pos

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Inleiding

RANGORDE

‘Vandaag een bijzonder onderwerp: de status van beroepen in onze samenleving,’ zegt de maatschappijleerdocent op een ochtend in 1978 tegen ons 5-vwo’ers. Walter Rovers lijkt met zijn kleine gestalte, ringbaard en glanzende rode wangen een beetje op een kabouter, maar achter zijn aandoenlijke voorkomen schuilt een onderzoekende geest die ons steeds weer uitnodigt ánders naar de wereld te kijken dan we doorgaans doen.

Onbewust brengen we vaak een rangorde in maatschappelijke functies aan, doceert hij. Het ene beroep slaan we hoger aan dan het andere. Waarom eigenlijk? Hij blikte de klas rond. Een twintigtal paar ogen die nog niet helemaal wakker lijken, kijken hem afwachting aan.

Het klaslokaal in het noodgebouw van het Sint Ludger College in Doetinchem is deze winterochtend nog niet op temperatuur. Ik wrijf over mijn spijkerbroek om het kippenvel weg te masseren. De warmte van de fietstocht van het vijftien kilometer verderop gelegen dorp Baak waar ik woon, ben ik alweer kwijt. Een klein dorp is het, met een grote, neogotische kerk en een landhuis dat ‘het kasteel’ wordt genoemd. Maar middelbare scholen zijn er niet.

Ik heb een hekel aan de lange fietstochten naar Doetinchem, aan de monotonie ervan. Halfzeven opstaan, een boterham naar binnen proppen en dan de trappers op. In colonne fiets ik dan met een groep Baakse scholieren door het landschap van de Graafschap, waar het gras ’s zomers zilver glinstert van de dauw en ’s winters wit is van de rijp. In de wintermaanden zijn mijn handen pas weer opgewarmd als we de grens van Doetinchem naderen. Er is wel een bus, maar die is

nauwelijks sneller en in de ogen van mijn ouders bovendien een no-deloze luxe. Dichterbij is er geen katholiek vwo.

‘Schrijf het beroep van je vader op een papiertje,’ instrueert Rovers, ‘en breng dan een rangorde aan. Wat is volgens jullie het aanzien van elk beroep? Op het bord verzamel ik straks de resultaten: hoe oordelen jullie over de rangorde van de beroepen.’ De moeders schat hij kennelijk als huisvrouw in of, als ze een beroep hebben, is het niet relevant voor de opdracht.

Er klinkt geritsel van papier dat uit tassen wordt gehaald en het geluk van balpennen. Om mijn pen op te warmen kras ik rondjes om de gaten in het papier van mijn multomap tot de inkt tevoorschijn komt. ‘Bankdirecteur’ noteer ik. Vlug vouw ik het papier op zodat niemand ziet wat ik geschreven heb.

Ik heb geen idee wat de vaders van de meeste van mijn klasgenoten doen. Alleen van de zoons van de conrector en van de conciërge ken ik de vaderlijke activiteiten, omdat ik hen op school tegenkom. Het doet er ook niet toe in onze habitat. De rangorde van de klas wordt bepaald door de populairste leerlingen, die in onze klas het middelpunt zijn van een hechte vriendenclub. Komend van een havo 4-klas en verlegen, voel ik me na een halfjaar nog steeds een beetje een buitenstaander.

‘Ik doe niet mee,’ zegt één jongen uit het populaire groepje. ‘Voor mij is iedereen gelijk.’

Het is een linkse jongen, weet ik van een andere les, waarin we de verkiezingen nabootsten en de klas, naast vvd- en cda-aanhangers, uit een flink contingent PvdA-stemmers bleek te bestaan. Ikzelf ben twee jaar geleden vanuit een liberale voorkeur naar het midden opgeschoven. Dat gebeurde nadat ik had meegedaan aan een landelijke, driedaagse politiekebewustwordingscursus voor redacteurs van schoolkranten, georganiseerd in het Nederlands Hervormde conferentiecentrum Hydepark te Driebergen. Ik had me aangesloten bij de ‘klassiek liberalen’. Tijdens een oefening waarin we politieke partijen moesten vormen en een partijprogramma moesten opstel-

len, ontdekte ik echter dat een consequentie van het vrijheidsprincipe van mijn partij was dat er geen enkele sociale voorziening getroffen zou worden voor werklozen en arbeidsongeschikten. Nog tijdens de driedaagse stapte ik over naar een groep van linksere jongeren, al riep een aantal van hen mijn aversie op met hun sjofele spijkerbroeken en poncho's, gebreid van een onduidelijk soort wol.

Linkse mensen zijn er ook steeds meer in ons dorp, weet ik. Bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen was het CDA nog als vanzelfsprekend de grootste. Mijn vader is gemeenteraadslid voor die partij en bekleedt een van de elf zetels. In de kerkelijke gemeente Steenderen, waar Baak toe hoort, heeft hij echter ook twee PvdA-collega's.

Het wordt doodstil als Rovers alle beroepen onder elkaar op het bord zet, in de rangorde die wij hebben aangebracht. Als 'bankdirecteur' bovenaan komt te staan, nog boven 'chirurg', het beroep dat ik op nummer een heb gezet, voel ik mijn wangen rood worden. Ik durf niet te kijken naar de zoon van de conciërge, wiens beroep ergens onderaan is beland, ook op mijn lijstje.

Rovers doet een stap achteruit en neemt een moment om de volgorde op de lijst in zich op te nemen. 'Van een kleine/middelgrote bank' noteert hij achter het beroep van mijn vader als hij ziet hoeveel leerlingen mijn vaders functie op nummer een hebben gezet. Maar ook na zijn toevoeging ontstaat in de klas geen twijfel: een bankdirecteur heeft maatschappelijk gezien het meeste aanzien en hoort dus aan de top.

In ons dorp merk ik ook dat mijn vader op een of andere manier een status heeft die anders is dan die van veel andere mensen, al is het alleen maar omdat hij bij het uitgaan van de kerk zo nadrukkelijk wordt gegroet door mensen van wie ik vaak niet eens weet hoe ze heten. Meestal krijg ik dan ook een glimlach. Op de lagere school voelde ik bij het schoolhoofd tegenover mij weleens een houding die, zonder verdere aanleiding, welwillend was. Misschien omdat mijn vader ook in het gecombineerde kerk-schoolbestuur zat? Tot ver in de jaren zestig kwam hij maandelijks op school langs met de loonzakjes voor

de leerkrachten. Nog niet veel mensen hadden in die tijd een privé-rekening. Natellen graag, instrueerde hij de ontvangers dan, want mijn vader vindt het belangrijk dat elk bedrag tot op de laatste cent klopt. Voor mijn vader weer naar huis ging, verscheen zijn hoofd dan even groetend achter het raampje in de deur van mijn klaslokaal.

Op de middelbare school in de stad, is het afgelopen met die 'speciale blikken' mijn kant op. Niemand wist daar wie ik was en dus kreeg ik van niemand een andere blik dan mijn klasgenoten kregen.

Ik vind mijn nieuwverworven anonimiteit wel prettig. Het bevalt mij beter dan het gevoel dat ik vaak heb in het dorp, dat mijn gangen voortdurend worden nagegaan. Als ik uitga met een jongen, wordt mijn moeder daar de volgende dag in het dorp over aangesproken. Dat bijna niemand op school weet dat ik de dochter ben van bankdirecteur Jan Schutte, past mij prima.

Het klassengesprek dat Rovers laat volgen op de ontstane rangorde, ontgaat me grotendeels. Ik voel me verward. Ik besef heus wel dat het oneerlijk is dat het ene beroep hoger staat aangeschreven dan het andere. Wat me verbaast is dat ook in deze klas, waar mijn positie op de populariteitsladder zeker niet de hoogste is, ook de rangorde van mijn dorp heerst. Zelfs mijn klasgenoten vinden dat een bankdirecteur hoger staat dan een conciërge. Waarom eigenlijk?

CURIOSUM

Van een samenleving met vaste rangen en standen is Nederland vanaf het midden van de negentiende eeuw langzaam veranderd in een maatschappij waar wat je kunt bepalender is voor je sociale positie dan uit welk nest je komt. Ons land is geleidelijk aan een meritocratie geworden. De toegenomen scholing speelt daarin een centrale rol: meer scholing betekent meer maatschappelijke kansen. In 1820 gingen mensen gemiddeld nog maar twee jaar naar school, maar in 1950 is de gemiddelde schoolcarrière van Nederlandse kinderen al ruim zeven jaar. Met name vanaf de Tweede Wereldoorlog zitten kinderen en jongeren steeds langer in de schoolbanken, tot in 2000 de gemid-

delde schoolloopbaan van jonge mensen ruim dertien jaar is geworden.

De extra jaren in de schoolbanken maken dat wat je wordt niet meer automatisch vastligt, zoals in de negentiende eeuw. De samenleving van toen kende naast een grote onderlaag van arbeiders en dagloners, een wat kleinere tussenlaag met vooral boeren en middenstanders en een smalle elite van aristocraten en patriciërs, vaak wonend in kastelen, buitenplaatsen en op landgoederen. Zij hadden van oudsher vaak niet alleen grote vermogens maar bezetten ook de meeste bestuurlijke plekken, waardoor zij voor een groot deel de koers van de samenleving konden bepalen. Er was weinig uitwisseling tussen die verschillende sociale lagen. Halverwege de negentiende eeuw toen het onderwijspeil langzaam begon te stijgen, brokkelde de vermogende positie en de daarbij horende sociale status van de traditionele elite steeds meer af. Al bleef de adel en het patriciaat tot in het begin van de twintigste eeuw in Gelderland nog dominant in veel regionale en lokale besturen.

Het totale aantal kastelen en landgoederen in Nederland is onbekend, maar het moeten er duizenden geweest zijn. In mijn middelbareschooltijd zijn kasteelheren in Nederland echter al een curiosum geworden. Ook in Gelderland, van oudsher een van de provincies met de hoogste concentratie aan landgoederen en buitenplaatsen. Naar schatting liggen er maar liefst achthonderd tot duizend (restanten van) historische buitenplaatsen en landgoederen in het Gelderse, met opvallende concentraties in de omgeving van Baak. Maar tegenwoordig zijn niet meer de landjonkers de grootste grondbezitter van Nederland, dat is de rijksoverheid. Particulieren die grond bezitten, hebben kleine stukken: het bezit is gespreid over veel mensen. Grondbezit is gedemocratiseerd.

Een van die landgoederen waar Gelderland zo befaamd om is, ligt in Baak, het dorp waar ik woonde en waar mijn vader geboren is. De geschiedenis van Huis Baak – Huize Baak zeggen ze in het dorp – gaat terug tot de veertiende eeuw. In de loop der tijd hebben eigenaren

het eigendomsrecht doorgegeven aan hun erfgenamen, met als gevolg dat het halverwege de negentiende eeuw in handen kwam van Gerardus Helmich, een patriciër getrouwd met een jonkvrouwe. Tijdens de Tweede Wereldoorlog betrok hun kleinzoon Werner Helmich het landhuis om het op zijn beurt veilig te stellen voor zijn nageslacht. Om financiële redenen moest hij het kasteel eind jaren vijftig echter alweer verlaten. Een kloosterorde nam zijn plek op het landgoed in.

Ik heb hem in mijn jeugd weleens gezien, deze Werner Helmich. Een kleine man met een vriendelijk voorkomen, gekleed in een pak van dezelfde snit als dat van mijn vader. Mijn vader kende hem en kreeg af en toe een haas van hem, die Werner met zijn jachtcombinatie had geschoten op zijn velden, waar wij vanuit ons huis zicht op hadden. Een kasteelheer, een landgoed, de jacht; de overblijfselen uit oude tijden staan als ik achttien ben allemaal ver af van mij.

DE LAATSTE KASTEELHEER EN MIJN VADER

In 1981 is mijn vader op achtenvijftigjarige leeftijd omgekomen bij een auto-ongeluk. Het is 2000 als ik de laatste hand leg aan een boekje over mijn vader, bestemd voor mijn familie. Ik heb dan twee zoon-tjes en ook al een paar nichtjes en een neefje, die geen van allen hun opa hebben gekend. Voor hen zet ik op papier wat ik nog weet over mijn vader en interview ik een aantal mensen die hem hebben mee-gemaakt. Van mijn vaders broer Evert hoor ik dan een verhaal dat nieuw voor mij is. Bij het beklimmen van de maatschappelijke ladder, zo vertelt mijn oom, heeft mijn vader hulp gehad van Werner Helmich, de laatste kasteelheer van Huis Baak. Het is een geheim, benadrukt hij. Ik moet van hem dan ook mijn bandrecorder afzetten. Wat de reden van die geheimzinnigheid is, wordt mij niet duidelijk, maar in mijn vaderboek schrijf ik het verhaal gewoon op.

Als ik in 2018 op zoek ga naar een onderwerp voor een nieuw boek, moet ik terugdenken aan het verhaal. Ik reis af naar het Regionaal Archief in Zutphen om daar de archieven van de familie Helmich te bekijken. Daar kom ik in een voor mij onbekende wereld terecht van

wijdvertakte adellijke liaisons en bezittingen die zich uitstrekken in een groot deel van de Graafschap. Pas dan wordt mij duidelijk hoe groot de kloof tussen Werner Helmich en mijn vader aanvankelijk moet zijn geweest.

Hoe verhielden deze *coming en going man* zich eigenlijk tot elkaar, vroeg ik me af. Waarom hielp Werner mijn vader, die uit een heel andere klasse kwam dan hijzelf, om de maatschappelijke ladder te beklimmen? Met het kasteel dat Werner Helmich moest verkopen en de betaalde baan die hij moest aannemen had hij immers wel andere zorgen aan zijn hoofd. Hoe keek Werner aan tegen de status die hij na zijn vertrek uit Baak had verworven? Volgens het *Historical International Social Class Scheme*, een instrument waarmee rangen en standen worden onderzocht, stond mijn vader als directeur van de Rabobank op een gegeven moment zelfs een trede hoger dan Werner Helmich, die na de verkoop van Huis Baak juridisch adviseur was geworden bij de Aartsdiocesane R.K. Boeren- en Tuindersbond (ABTB). In hoeverre waren Werner Helmich en mijn vader zich ervan bewust dat ze leefden in een tijd waarin de klassenscheidingen verbleekten en het nest waaruit je kwam niet meer allesbepalend was voor je positie in de sociale rangorde? Dat je capaciteiten steeds meer een rol gingen spelen?

Dit is het verhaal van twee mannen die opgroeiden met een toekomstperspectief dat gedurende hun leven ingrijpend veranderde, het verhaal van de geboorte van de meritocratie in Nederland.

1 Onbezorgd rentenieren

DE INTOCHT

De Baakse pachters hebben flink uitgepakt. Twee herauten op schimmels en acht ruiters op Gelderse vossen begeleiden landheer Werner Helmich en zijn kersverse echtgenote Alda Schneider in hun landauer naar Huis Baak. Ze hebben op de avonden vóór de intocht uiter-aard geoefend; Gelderse vossen zijn temperamentvolle paarden en op de grote dag mag er niets mis gaan. Bijna elk huis in het dorp vlagt feestelijk met de driekleur. Wie kon, heeft die middag vrij genomen. Wuivend trekken de achtendertigjarige gepromoveerde jurist en zijn echtgenote langs de honderden pachters, dorpsbewoners en andere nieuwsgierigen op de route.

Werner hoort tot de derde generatie van Helmichs die het landhuis betreft. Een kleine man is hij, met een bril en al wat kalend. Hij lacht vriendelijk. Halverwege neemt hij zijn hoge hoed in de hand om daarmee nog uitbundiger te zwaaien naar de verzamelde menigte. Zijn in het wit gestoken eega zit naast hem, met in haar blik iets wat verrassing uitdrukt over het spektakel om haar heen.

De herauten, de open koets, de zwaaiende mensen; het had een tafereel uit het midden van de negentiende eeuw kunnen zijn, maar het is de zomer van 1951. Twee vernietigende oorlogen heeft de eeuw doorstaan, waarin op slagvelden en in loopgraven niet alleen soldaten zijn gesneuveld, maar ook klassenverschillen. Het naoorlogse Nederland zal veel grootgrondbezitters, zoals de Helmichs, dwingen tot de verkoop van hun huizen en de overdracht of legatering van hun landerijen aan organisaties als Staatsbosbeheer, de Vereniging Natuurmonumenten of aan provinciale stichtingen als Het Geldersch Landschap en

Vrienden der Geldersche Kasteelen. Slechts een enkeling zal het lukken over te stappen op economische activiteiten zoals moderne landbouw of toerisme om op die manier zijn huis te financieren. Het dominante patroon is dat heren van stand plaatsmaken voor heren en dames van organisaties met geld, die uit elke bevolkingslaag kunnen komen. Ook Werner zal de laatste van zijn geslacht zijn op Huis Baak, al weet hij dit op deze zomerdag nog niet. In het Achterhoekse dorp wordt de landheer nog geëerd alsof de geschiedenis heeft stilgestaan. Vandaag lijken de effecten van de gelijkmakingsslag dan ook heel ver weg.

Het paar was die dag met de auto gearriveerd en vervolgens overstapt, als naar een andere eeuw, in een rijtuig dat klaarstond aan de rand van het dorp. Bij die overstap klonken in de eerste toespraak de oude verhoudingen nog door. Pachter Gradus Schooltink, die zowel de paarden van het kasteel beslaat als de schoorstenen veegt, verzekerde de echtelieden dat zij de familie Helmich steeds dankbaarheid en eerbied zullen tonen. Onder begeleiding van blaaskapel Sint Caecilia gaat de rit nu verder het dorp door, in de richting van het kasteel. Daar rijdt het tweetal onder een ereboog door en over de versierde oprijlaan naar de achterkant van het kasteel, met achter hen hun familieleden, eveneens in koetsen. Een koor van pachtersvrouwen brengt daar een welkomstlied ten gehore: 'Ziet de pachters zijn verenigd rond hun Heer en zijn Bruid.' De tweede spreker, pachter Willem Spekkink, af en toe spiekend op zijn papier, roemt het wederzijds begrip tussen pachters en landheer. Hij spreekt de hoop uit dat Werner en zijn vrouw de tradities van hun voorgeslacht in stand zullen houden. Geen knipooog of ironische glimlach relativeert de ernst die hij tentoonspreidt.

Op het grasveld begint vervolgens het vaandelzwaaien van acht in wit gestoken mannen. Met ernstige blikken wentelen zij de vlaggenstokken om hun nek, middel en benen. De harmonie begeleidt de voorstelling met vrolijke koperklanken. In wit gestoken meisjes worden daarna door een non mee naar voren genomen om bloemen te overhandigen.

De menigte, waaronder de lokale burgemeester Hendrik, baron van Tuyll van Serooskerken en de bijna voltallige gemeenteraad van Steenderen, waar Baak toe behoort, staat in een kring om het paar verzameld. Werner spreekt de pachters en gasten toe, zonder aantekeningen. Iedereen ziet hoe hij straalt, al kennen alleen ingewijden de verrassende manier waarop hij op latere leeftijd de pijlen van Amor toch nog in zijn richting wist te buigen. Regionale kranten doen in lange kolommen verslag van een ‘glorieuze intocht’ en een ‘grandioze ontvangst’ door de dorpingen.

EEN LASTIGE ERFENIS

Huis Baak is met afstand het meest imposante huis van het dorp. Tien ramen breed is het en gelegen in een park, aangelegd in Engelse landschapsstijl met sierlijke bloemenborders en waterpartijen. Het witgepleisterde huis steekt scherp af tegen de donkergroene linden, beuken en platanen die het omringen. De witte gevel wordt weerspiegeld in de grote vijver voor het huis.

Dat het in 1868 in handen kwam van de familie van Werner Helmich, lag niet voor de hand. De precieze bouwgeschiedenis van het kasteel is niet bekend, maar in de veertiende eeuw was er al sprake van een versterkt huis, al ziet het er op de oudste prent van 1730 meer uit als een traditioneel bruinstenen kasteel omringd door een slotgracht.

In de loop der eeuwen wisselt het een aantal malen van eigenaar. Dan komt het in 1691 in het bezit van grootgrondbezitter Johannes Everardus Canisius van der Heyden en zijn vrouw Anna Johanna des H.R. von Zweeten auff Zweetenstegh, die het voor een appel en een ei overnemen van de familie Van Westerholt, die schulden bij het echtpaar heeft uitstaan. De vermogende en adellijke Van der Heydens, komen oorspronkelijk uit de Duitse deelstaat Mecklenburg, waar ze naar verluidt het antikatholieke klimaat van de Reformatie zijn ontvlucht. De familie woont in Doetinchem en gebruikt Huis Baak aanvankelijk als zomerhuis. Pas de derde generatie Van der Heyden zal

het landhuis als vaste woonplek betrekken en het moderniseren in typische achttiende-eeuwse classicistische stijl, compleet met een adellijk torentje, een familiewapen op de gevel, witgepleisterde gevels. Er komt zelfs een menagerie: een dierentuin met onder meer een wolf, een kaketoer, een kraanvogel en een paar pauwen. Ook worden twee bouwhuizen voor de koetsen en een tuinmanswoning met orangerie toegevoegd.

In 1804 komt Huis Baak in bezit van Judocus Henricus Antonius Adrianus Josephus Joannes, baron van der Heyden. Deze Joost vergaart stap voor stap zoveel grond rond Baak dat steeds meer boeren van hem afhankelijk worden. Ook elders in de Graafschap verwerven grootgrondbezitters in die periode steeds meer grond wanneer ze stimuleren dat de markegronden, die in bezit zijn van de gemeenschap, verdeeld worden. De verdeling heeft als gevolg dat zij de grootste stukken land in handen krijgen. Op het hoogtepunt van de aankopen bezit Joost bijna tweeduizend hectare. Zo'n drieduizend voetbalvelden in omvang dus.

Baak telt rond die tijd tegen de achthonderd inwoners, met naar schatting honderdvijfentwintig gezinnen. Een groot deel van de inwoners zal in die tijd grond hebben gepacht van de heer van Baak of voor hem hebben gewerkt. Alleen al op de markegronden bezat Joost eenentwintig boerderijen. Pachters zijn niet alleen vanwege de huur van hun gronden en boerderijen aan baron Joost gebonden. Wanneer hij dat wenst moeten ze ook hun arbeid ter beschikking stellen van hun landheer. Op jachtdagen wanneer de heer van Baak met zijn vermogende en adellijke vrienden hazen, fazanten en snippen wil schieten voor de pasteien en soepen, worden ze ingezet als drijvers. Voor klussen die hij niet van pachters kan vragen, zoals paarden beslaan, wassen, koken of schoonmaken, rekruteert hij mensen uit het dorp en omgeving, waardoor hij ook een belangrijke lokale werkgever is. Als 'markerichter', de belangrijkste bestuurder van de markegronden van Baak, heeft hij bovendien de zwaarste stem in de beslissingen die gaan over afwatering, wegeaanleg of huizenbouw op die gezamenlijke ge-

bieden. Bij afwezigheid van banken of vermogende familieleden is de kasteelheer bovendien de enige beschikbare geldschieter. De heer van Baak is kortom iemand die je als inwoner van het dorp het best te vriend kunt houden.

Joost en zijn echtgenote Richmund Louise Dorothea von Daell tot Eyll krijgen veertien kinderen. In 1868 zijn van hen alleen nog de zoons Augustus en Ernestus in leven. Zij vormen de vijfde en laatste generatie mannelijke Van der Heydens op Huis Baak. Augustus heeft een paar jaar voor de dood van zijn vader het Huis van hem gekocht. Als hij besluit zijn testament te maken, moet hij een voor adellijke families belangrijke puzzel oplossen: Wie erft het Huis? Een familiehuus met land is immers niet zomaar een woonplek. Met name in Oost-Nederland is het de basis van de macht en het prestige van een voorname familie. Een Huis is dan ook een opdracht, die verplichtingen met zich meebrengt, onder andere de taak het over te dragen aan het nageslacht.

Idealiter gaat een stamhuis naar de stamhouder: de oudste zoon van de eigenaar, maar zowel Augustus als zijn negen jaar jongere broer Ernestus is ongetrouwd gebleven en heeft zelf geen stamhouder geproduceerd. Geen legitieme althans, want in het dorp en onder nazaten van oud-bewoners circuleren nog altijd geruchten over niet erkende kinderen. Alexander, zoon van hun overleden, oudste broer Clemens zou als enig overgebleven mannelijke Van der Heyden de aangewezen kandidaat zijn om Huis Baak te erven. Hij woont op het vier kilometer verderop gelegen Vierakkerse landhuis 't Suideras. Alexander is echter al twintig jaar getrouwd met freule Thérèse von Motzfeldt en hun huwelijk is kinderloos gebleven. Dat betekent dat als Alexander erft, Huis Baak na zijn dood vrijwel zeker gaat naar diens zwager jonkheer Frans van Nispen tot Pannerden, getrouwd met Alexanders zus Aleida. Geen aantrekkelijk vooruitzicht, in de ogen van Augustus. Frans van Nispen is een onaangename man, vindt de familie. Te zeer op geld belust. Dat past niet bij het patriarchale pachtersideaal dat Augustus – en veel grootgrondbezitters met